

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВЛАДИ

У статті здійснено теоретичний аналіз дослідження проблеми взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства. Окреслено тенденції відносин і специфічні особливості в процесі розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: взаємодія, громадські організації, суспільство, добровільні суспільні організації, суспільні рухи, партії, діалог.

За останні роки в Україні активно зростає кількість різних самоорганізацій населення, громадських рухів, об'єднань. Разом із цим існування зазначених інститутів, хоч і сприяє сталому розвитку громадянського суспільства в Україні, однак ще не гарантує впровадження демократичних стандартів і принципів у процесі розвитку незалежної Української держави, оскільки демократія та громадянське суспільство по-різному зумовлюють одне одного.

Необхідність побудови України як демократичної, правової та соціальної держави вимагає, з одного боку, пошуку чітких і прозорих механізмів налагодження взаємодії між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства, а з іншого – розробки практичних рекомендацій щодо підвищення власної ролі й потенціалу для захисту та реалізації інтересів українських громадян, забезпечення європейських стандартів життя кожному.

Методологічні, методичні та прикладні питання багатоаспектної проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні сьогодні досліджує багато українських учених: А. Амоша, Н. Борецька, С. Вовканич, Т. Заяць, М. Козоріз, Х. Копистянська, Ю. Краснов, О. Кузьмін, В. Мікловда, В. Нікітін, О. Новікова, О. Палій, Т. Пантелеєва, С. Писаренко, М. Пітюлич, У. Садова, В. Скуратівський, Л. Семів, І. Сирота та ін.

Особливості становлення та розвитку в Україні громадянського суспільства докладно аналізують О. Білик, Н. Галайко, В. Головенько, Ю. Галусян, О. Ганюков, О. Другов, С. Зелінський, Ю. Кірсанова, С. Левицькі, Г. Табачук, В. Турин, М. Шевченко та ін.

У галузі науки державного управління цю проблему висвітлено в працях багатьох фахівців: К. Алексєєвої, В. Андріяш, Л. Антоніної, О. Бабінової, Т. Гречко, Н. Громадської, Н. Драгомирецької, Ю. Кальниша, С. Колоска, О. Карпенко, В. Місюри, Н. Нижник, Ю. Работи, О. Радченка, Л. Ріус-

Мендісабаль, О. Руденко, А. Серанта, С. Серьогіна, Д. Терещенко, Ю. Уманського, С. Хаджираєвої та ін.

Мета статті – розкрити особливості взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства в умовах реформування влади та інтеграційних процесів України до європейської спільноти.

Розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною складовою всіх демократичних правових держав світу. До таких інститутів громадянського суспільства належать: добровільні суспільні організації й суспільні рухи, а також партії на перших етапах свого існування, поки вони не задіяні в механізмах здійснення влади; незалежні засоби масової інформації; громадська думка як соціальний інститут; вибори та референдуми, якщо вони допомагають формувати й виявляти громадську думку та захищати групові інтереси; залежні від громадян елементи судової й правоохоронної системи (суд присяжних, народні загоони міліції тощо).

Під інститутами громадянського суспільства розуміють:

- суб'єктів, які в процесі своєї діяльності формують суспільні відносини та спрямовані на утвердження громадянського суспільства;
- інститути, які об'єднують норми конституційного та інших галузей права, що регулюють суспільні відносини у відповідній сфері і є складовими багатовимірної системи конституційного права України;
- узагальнювальну назву для всіх упорядкованих і структурованих виявів громадянського суспільства тощо [1].

Усі ці підходи заслуговують на увагу, і водночас жоден із них не має монополії на істину.

У сучасній українській науковій літературі розглядають як супідрядні два поняття – “відкрите суспільство” і “громадянське суспільство”.

“Громадянське суспільство” – це суспільство, яке складається з вільних, незале-

жних від сваволі держави інститутів, здатних захищати свої права і інтереси" [1].

Однак таке визначення не розкриває повною мірою його зміст. Значення інститутів громадянського суспільства визначено на основі його ознак:

- розмежування компетенції держави й суспільства, незалежність інститутів громадянського суспільства від держави в межах своєї компетенції;
- демократія й плюралізм у політичній сфері (ідеологічний і релігійний плюралізм; свобода слова та засобів масової інформації);
- ринкова економіка, основу якої становлять недержавні підприємства;
- середній клас, який складається з економічно, політично й соціально незалежних від держави громадян, що мають можливість і здатність забезпечити себе самі;
- тісна взаємодія з правовою державою, пріоритет прав і свобод індивіда перед інтересами держави.

Утім, стверджувати про вичерпність використання потенціалу інститутів громадянського суспільства в державотворчій і правотворчій практиці України було б передчасним [1]. З прийняттям Закону України "Про громадські об'єднання" [2] уперше в історії державотворення незалежної України інститути громадянського суспільства припинили бути виключно філософською чи політологічною категорією, а стали унормовані як система суб'єктів, наділених правами й обов'язками щодо відстоювання своїх легітимних інтересів у процесі розбудови громадянського суспільства в Україні та участі в управлінні державними справами, зокрема, у формуванні та реалізації державної правової політики.

Цей закон урахував досвід законодавчого забезпечення функціонування неурядових організацій у провідних європейських країнах, у тому числі положення "Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі" (прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи 05.06.2002 р.), які за своїм змістом визначають загальні засади формування національного законодавства держав-учасниць Ради Європи, що гарантує свободу об'єднань і врегульовує діяльність громадських організацій. Також були враховані Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/REC (2007) 14, прийняті Комітетом Міністрів 10.10.2007 р. [3].

Удосконалення законодавчого регулювання інституту громадських організацій зумовлене не лише нагальною необхідністю дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, а й потребою системного правового регулювання відповідних правовідносин з державою.

Нині така взаємодія інститутів громадських організацій з державою відбувається в таких правових формах, як:

- участь у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів; залучення інститутів громадянського суспільства до надання соціальних послуг;
- здійснення інститутами громадянського суспільства громадського контролю за діяльністю органів державної влади у формі: громадського моніторингу підготовки та виконання рішень; експертизи їх ефективності; подання органам державної влади експертних пропозицій; утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики;
- проведення органами державної влади моніторингу й аналізу громадської думки, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості;
- ознайомлення широких верств населення з формами його участі у формуванні та реалізації державної політики, виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного й соціального спрямування тощо [4].

Відносини між громадянським суспільством і державою не відкидає будь-яку форму державного правління за умови, якщо держава дає змогу політично активному населенню контролювати державну владу. Найбільш ефективні в цьому розумінні республіки й парламентські монархії.

Враховуючи різноманітність приватних інтересів, громадянське суспільство не в змозі взяти на себе владні функції, втім являє собою сукупність неурядових інститутів, достатньо сильних для того, щоб бути противагою державі, не здійснюючи замаху на її роль гаранта миру й арбітра основних інтересів. Зокрема:

- якщо зміст поняття "держава" становить сферу реалізації загальнозначущих інтересів соціальних груп, класів, етносів, то зміст поняття "громадянське суспільство" – сферу реалізації повсякденних інтересів індивідів;
- якщо держава спирається на конституцію, владу, примушення, право, то як засоби реалізації цілей громадянського суспільства можуть виступати тільки переконання, правові й моральні норми, традиції, звичаї, мистецтво тощо;
- якщо громадянському суспільству належить завдання породження нації, водночас держава виконує роль стабілізатора цього процесу;
- якщо основою держави виступають політичні інститути, органи законодавчої, виконавчої й судової влади, політичні лідери та політична еліта, то основою громадянського суспільства визнається

вільний індивід з його невід'ємними правами й неполітичні організації, за допомогою яких він їх реалізує.

Таким чином, *громадянське суспільство* – це тип взаємодії, певна модель соціальної організації з властивими їй якісними характеристиками:

- суб'єктами взаємодії в громадянському суспільстві виступають вільні й рівні індивіди, які вірять у свою здатність вирішувати проблеми;
- для вільних і рівноправних індивідів властивими є колективні проблеми, адже їх діяльність зорієнтована на суспільні справи: індивідуалізм і конкурентність поєднуються з відносинами взаємної довіри та співпраці, здатністю йти на компроміси, зваженістю й толерантністю;
- самокеровані відносини між громадянами, не опосередковані інститутами державної влади;
- гарантованість кожній людині свободи совісті, вільного вибору свого економічного життя, ствердження пріоритету її прав, виключення монополії однієї ідеології, єдиного світогляду.

Отже, *громадянське суспільство* ґрунтується на волі, рівних правах, самоорганізації інститутів і саморегулюванні.

Сталі інститути змінюються на нові в результаті нових форм соціальної нерівності, які провокують ініціативну, небачену для традиційного соціуму енергію, соціальну динаміку, поле свободи, породжують людину успіху.

Розглянемо моделі взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства. Найоптимальнішою моделлю є така, в якій громадянське суспільство й держава співпрацюють один з одним, проте умовою її дієвості є відносна однорідність інтересів і ціннісних установок індивідів та соціальних груп.

Так, у *ліберально-демократичній традиції* (Дж. Ст. Мілль, А. Де Токвіль, І. Берлін) акцент ставлять на свободу й самостійність громадянського суспільства, яке утворює ряд захисних структур між індивідом і державою. Таким чином забезпечується свобода від втручання ззовні, без вказівки, за допомогою яких ресурсів і яким чином вона може бути реалізована [5].

Соціал-демократична традиція заснована на переконанні в тому, що демократизація політичного життя повинна починатися з демократизації громадянського суспільства. Держава, згідно із цією позицією, повинна брати участь у забезпеченні нормального функціонування громадянських інститутів як гарант їхнього демократичного управління та припинення експансіонізму окремих інститутів (наприклад, ринок може виявляти експансіонізм щодо інших інститутів). За таких умов політичні сили (партії, рухи, групи тиску тощо) виступають сполу-

чною ланкою між державою та громадянським суспільством [5].

Можливі два варіанти *правової взаємодії громадянського суспільства й держави*:

– громадянське суспільство генетично та функціонально передує правовому. Державна влада як об'єкт дії з боку політично активної громадськості реалізує її ініціативи у формі законів. Цей варіант має ідеально-належний характер, теоретично можливий;

– правова держава не виникає з громадянського, а проголошується "існуючою" й сама ініціює оформлення громадянської держави.

У кожному випадку очевидна активна роль держави в політичному та законодавчому забезпеченні реформування й функціонування інститутів громадянського суспільства.

Роль таких інститутів держави зумовлена тим, що тільки вони:

- виступають офіційним, тобто формальним, представником усього населення країни через представницький вищий орган законодавчої влади;
- є уособленням суверенітету народу (нації), результатом реалізації права народу на самовизначення;
- здатні забезпечити й захистити основні права людини, всіх людей, що перебувають на її території;
- покликані задовольняти загальносоціальні потреби, вирішувати загальносуспільні справи, виконувати загальносоціальні функції цього суспільства;
- мають у своєму розпорядженні апарат, необхідний для виконання зазначених функцій;
- встановлюють загальнообов'язкові для всіх суб'єктів суспільного життя правила поведінки – юридичні норми;
- володіють владою суверенною, тобто верховною, самостійною й формально незалежною;
- здатні захищати суспільний лад;
- запобігають усуненню соціально небезпечних конфліктів;
- регулюють економічні та інші суспільні відносини;
- здійснюють єдину для країни внутрішню політику: соціальну, економічну, фінансову, наукову, культурну, освітню тощо;
- реалізують зовнішньополітичну функцію захисту інтересів і оборони країни тощо.

Саме держава є головним носієм політичної влади, головним знаряддям реалізації класових інтересів, головним суб'єктом і водночас головним об'єктом політичної діяльності та політичних відносин у суспільстві.

Держава як головний інститут влади володіє правом на суверенність, тобто верховенство всередині країни, та зовнішню незалежність. Таке становище державної влади в суспільстві впливає, по-перше, з того, що вона володіє таким засобом охорони

влади, як державний апарат і, по-друге, реалізує свою волю в нормах права. Специфічна ознака державної влади полягає в існуванні спеціальних державних службовців, у функціонуванні армії, адміністрації, судів, служби безпеки тощо. Держава – це всеосяжна організація в суспільстві та його офіційний представник. Саме держава володіє виключним правом на нав'язування своєї волі за допомогою апарату насильства: армії, поліції, служби безпеки тощо. Якщо влада неефективно використовує легітимне насильство, це може за певних умов призвести до поширення думки про право на використання насильства приватними особами та окремими організаціями. Така ситуація в суспільстві може підірвати державну монополію на насильство й призвести до неконтрольованого поширення насильницьких дій, що стане загрозою державній безпеці.

У суспільному житті держава володіє цілою низкою виключних прав, що притаманні тільки їй. Тільки вона володіє правом на видання законів, що регулюють суспільне життя та мають загальнообов'язковий характер. Водночас у демократичному суспільстві цю діяльність не закрито й для інших політичних сил, оскільки вони мають право законодавчої ініціативи. Виключним правом держави є право на отримання податків, які обов'язково сплачують усі верстви громадян без винятку. Держава також здійснює фінансову й зовнішньополітичну діяльність, вирішує питання війни та миру тощо.

Можна виділити три типи відносин громадянина й держави:

- патерналістський, етатистський – ототожнення суспільства й держави, розуміння громадянина як “гвинтика” складного державного механізму, заперечення прав і свобод громадянина, встановлення тотального державного контролю за життям громадянина, визначення державою статусу і прав громадянина. Такий тип відносин громадянина і держави тривалий час панував у СРСР;
- індивідуалістичний, ліберальний – визнання того, що вільний громадянин є першоджерело будь-якої державної влади, пріоритет індивіда щодо держави, обмеження самостійності громадянина обсягом його прав і свобод, обмеження держави громадянським суспільством, мінімізація його функцій. Цей тип відносин громадянина й держави традиційно складався в Західній Європі, США та інших країнах на основі ідеї про державу як суб'єкта затвердження моральності (Платон, Арістотель, Гегель), досягнення загальної безпеки (Гоббс), охорони права приватної власності (Локк), досягнення суспільного блага (Гроцій), затвердження загальної свободи (Руссо, Лассаль) [6];

- комунітаризм – з одного боку, протистоїть лібералізму й піддає критиці його основоположні ідеї: індивідуалістичне розуміння особистості, ліберальний універсальний атомістичне уявлення про суспільство, а звідси – пріоритет прав людини над іншими цінностями, процедурний характер ліберальної демократії, пріоритет приватного життя над публічним. З іншого боку, комунітаризм протистоїть і колективізму, який передбачає однаковість, конформізм і схильність до репресії щодо індивіда. Таким чином, комунітаризм базується на ідеях розвитку індивідуальності, толерантності, плюралізму. Цей тип відносин громадянина й держави підтримували А. Макінтайр, М. Уолцер, М. Сандел, Ч. Тейлор та ін.

Найбільш оптимальною моделлю вважають ту, в якій громадянське суспільство й держава співпрацюють одне з одним, проте умовою її дієвості є відносна однорідність інтересів і ціннісних установок індивідів та соціальних груп.

Організаційна взаємодія органів державної влади з інститутами громадянського суспільства має бути, як мінімум, трьох видів [6]:

- 1) оперативний – будь-які інститути громадянського суспільства мають вступити у взаємодію з органами державної влади для вирішення гострих ситуацій;
- 2) тактичний – у контакті мають перебувати інститути громадянського суспільства, що відтворюють думку громади з питань експертної оцінки стану проблем соціального розвитку та контролю за виконанням прийнятих рішень;
- 3) стратегічний – інститути громадянського суспільства мають привертати увагу державних органів до розбудови нормативно-правової бази діяльності інститутів громадянського суспільства, створення й представницької організаційної структури інститутів громадянського суспільства як у країні, так і на міжнародній арені, акредитації міжнародних організацій, представників світового громадянського суспільства в країні, що потребує широкого використання інструментарію експертизи й прогнозування соціального розвитку.

Сьогодні відомі різні форми громадської участі: збір підписів (петиція) і направлення листів; сходи, зустрічі громадян з представниками влади; вивчення громадської думки та референдумів; “гарячий телефон”; громадські (консультативні) ради; проведення незалежними експертами аналізу проблем (і шляхів їх вирішення), громадська експертиза, пропозиції проектів нормативно-правових актів і програм; відкриті слухання (громадські, депутатські, адміністрації); обговорення кампанії в ЗМІ; розповсюдження інформаційних матеріалів,

пикети, мітинги, демонстрації, рекламні, агітаційні та “лобістські” кампанії тощо.

Незважаючи на всі думки, які висловлюють у різних колах, про те, що в державах – членах Європейського Союзу не має уніфікованих законодавчих норм, які стосуються діяльності неурядових організацій, кожна держава-член має власні законодавчі норми, які регулюють цю сферу, і вони зумовлені історичними, суспільними, культурними або економічними чинниками. Скрізь існує гарантоване Конституцією право громадян засновувати, вступати або виходити з громадської організації. Також важливим є те, що особи, які мають громадянство однієї з держав – членів ЄС, можуть засновувати громадські організації в будь-якій державі Співтовариства. Єдиним обмеженням у цій сфері є запроваджена деякими державами вимога, що до цієї ініціативи має бути залучена певна кількість громадян цієї держави або осіб, які перебувають у цій державі на постійному місці проживання.

Найпоширенішою нормою законодавчого врегулювання діяльності неурядових організацій є закони. В Австрії функціонування неурядових організацій регулює Закон про асоціації 1951 р., до якого досі вносять зміни. У світлі австрійського законодавства неурядові організації мають статус юридичної особи, а також можуть здійснювати господарську діяльність. Неурядові організації у Франції здійснюють свою діяльність на підставі так званого Закону 1901 р., тобто закону, який визначає принципи діяльності асоціацій, які не ставлять за мету досягнення фінансових прибутків. У Голландії принципи функціонування неурядових організацій визначає Закон про організації та об'єднання, а в Португалії – декілька нормативно-правових документів, серед них найважливішими є Закон про неурядові організації, які здійснюють свою діяльність для розвитку, та Закон про неурядові організації, які здійснюють свою діяльність у сфері охорони довкілля.

У деяких державах неурядові організації як активні інститути громадянського суспільства досягнули суттєвого рівня впливовості в законотворчому процесі. У Данії, де, за різними оцінками, 90% громадян об'єднані в неурядові організації, вони можуть впливати на зміст нормативно-правових документів шляхом участі в діалозі з парламентом. Конституція Королівства Данії встановлює обов'язок погодження проектів нормативно-правових документів з тими організаціями, яких цей проект стосується. Узгодження з британськими неурядовими організаціями проводяться під час законотворчого процесу в Палаті Громад і розбиті на два етапи: неформальні – на етапі формулювання проекту цього закону та формальні – після другого читання проекту закону в Палаті Громад і направлення

на доопрацювання відповідній Комісії. Неурядові організації в Швеції беруть участь і у створенні законодавства у сфері питань, які стосуються ринку праці, на підставі так званого Закону про участь у прийнятті рішень.

Для фінської влади неурядові організації є постійним партнером, з яким погоджують усі важливі рішення в межах громадського діалогу, що веде влада і які стосуються соціальної, політичної та економічної сфер у широкому значенні. Уряд, через систему грантів, за допомогою неурядових організацій виконує завдання, які стосуються, наприклад, соціального захисту, охорони довкілля та системи охорони здоров'я. Важливою галуззю взаємодії уряду з неурядовими організаціями є покращення професійної ситуації жінок та етнічних меншин. Неурядові організації також відіграють суттєву роль у громадському житті Данії та Голландії. Уряд Бельгії встановлює співпрацю з неурядовими організаціями на підставі рамкових договорів. Їх укладають на термін п'ять років у формі конкретних програм, у яких визначено цілі діяльності та спосіб їх виконання. У Франції було створено установи, які координують діяльність держави та організацій, що представляють громадянське суспільство. Це – Вища рада з питань міжнародного співробітництва, Міжвідомчий комітет з питань міжнародного співробітництва і розвитку, а також Комісія співробітництва і розвитку. Також у Франції створено платформу неурядових організацій, метою якої є розвиток співробітництва з Європейським парламентом та Європейською комісією [7]. В Іспанії значущість неурядової організації знайшла своє відображення в інституціоналізації контактів з органами державного й самоврядного управління. Відповідно до характеру організації та її цілей вона співпрацює з відповідними відомствами або органами конкретних автономних регіонів.

Характерною ознакою діяльності неурядових організацій у Європейському Союзі є створення патронатних організацій, так званих платформ дій або дискусійних форумів. У Європейському Союзі на сьогодні функціонує п'ять основних типів неурядових організацій, представництва яких знаходяться в Брюсселі:

- організації, які діють у галузі охорони довкілля, що координуються Green G 8;
- організації соціального типу, які координуються Соціальною Платформою;
- організації, які здійснюють діяльність у галузі розвитку та координуються Комітетом зв'язків неурядових організацій, які здійснюють діяльність у галузі розвитку;
- організації, які займаються захистом прав людини, проводять регулярні зустрічі на засіданнях Контактної групи з питань прав людини, що організовують Amnesty

International, FIDH та Human Rights Watch;

– постійно діючий форум громадянського суспільства.

Співпраця інститутів Європейського Союзу з неурядовими організаціями передбачає контакти типу “ad hoc”, так і участь у роботі комунітарних груп експертів, а також у межах діалогу; інститути ЄС відкрито сприймають пропозиції зустрічей типу “ad hoc”, особливо на рівні експертів [8].

Отже, і у сфері політики присутні інститути громадянського суспільства, що задіяні у виробленні політики й серйозно впливають на організаційно-політичну поведінку держав як своїх, так і партнерів.

Висновки. Аналіз зарубіжних і українських наукових джерел свідчить, що забезпечення прав людини, їхній реальний характер визначають два чинники: наявність інститутів громадянського суспільства й правової держави. Інститути громадянського суспільства максимально сприяють самостійній активності громадян і вільному розвитку особистості, що приводить до пріоритету інтересів особистості й суспільства загалом у їхніх відносинах з державою. Правова держава, що забезпечує верховенство законів і гарантує забезпечення прав і свобод людини і громадянина, виступає неодмінною умовою існування інститутів громадянського суспільства. Останні можуть існувати тільки в демократичній політичній системі, оскільки вона є механізмом реалізації найважливіших прав і свобод людини і громадянина. Демократична політична система характеризується розгалуженою внутрішньою структурою громадських організацій, органів місцевого самоврядування й управлінських державних органів, що гарантують дотримання цих прав і свобод.

Список використаної літератури

1. Соляр С. Громадянське суспільство: загальнотеоретичні підходи до визначення / С. Соляр // Вісник Академії правових наук України. – 2013. – № 1. – С. 271–279.

2. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17/>.
3. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини щодо України. 2008 / Харк. правозахис. Група; упоряд. Є. Ю. Захаров. – Харків: Права людини, 2011. – 512 с.
4. Рак О. Ю. Комунікативно-інформаційний вплив політичної влади на громадськість та громадську думку / О. Ю. Рак // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер.: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 2. – С. 271–281.
5. Моїсеев С. Сучасна теорія прав людини: ліберальні та комунітаристські підходи / С. Моїсеев; пер. з рос. Н. Сатохіної // Філософія права і загальна теорія права. – 2013. – № 1. – С. 118–134.
6. Радзівілл О. А. Міжнародне право, правова держава і глобальне інформаційне громадянське суспільство, як складові сучасного міжнародного правового порядку / О. А. Радзівілл // Юридична наука. – 2012. – № 2. – С. 153–163.
7. Шестопап С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марітена: монографія / С. С. Шестопап. – Харків: Юрайт, 2013. – 192 с.
8. Лотюк О. С. Громадянське суспільство як філософсько-політична ідея / О. С. Лотюк // Європейські перспективи. – 2014. – № 3. – С. 61–68.
9. Діалог суспільства і влади: європейські правові стандарти та досвід: зб. док.; пер. з інозем. мов / Верховна Рада України, Ін-т законодавства, Нац. акад. наук України, Секція суспіл. і гуманіт. наук; заг. ред. Голови Верховної Ради України, акад. НАН України В. М. Литвина; упоряд.: В. О. Зайчук та ін.; пер.: О. В. Ківець та ін. – Київ: Парлам. вид-во, 2011. – 480 с.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2015.

Газизов М. М. Особенности взаимодействия государства с институтами гражданского общества в условиях реформирования власти

В статье осуществлен теоретический анализ исследования проблемы взаимодействия государства с институтами гражданского общества. Определены тенденции отношений и специфические особенности в процессе развития гражданского общества.

Ключевые слова: взаимодействие, общественные организации, общество, добровольные общественные организации, общественные движения, партии, диалог.

Gazizov M. Interaction between the State and the Institutions of the Civil Society in the Terms of Government Reform

The article evokes the problem of interaction between the state and the institutions of civil society. For the previous years Ukraine has experienced active growth in different forms of people's self-organization, social movements and organizations. Along with it existence of the previously mentioned institutions contributes to the continuous development of the civil society in Ukraine, but doesn't assure implementation of the democracy standards and principles in the process of

development of the independent Ukraine, as the democracy and democratic society define each other in different ways.

Importance of development of Ukraine as a democratic, legal and social state requires searching for clear and transparent techniques of interaction between government authorities and institutions of civil society from the one hand and development of practical recommendations as for the strengthening of its own role and potential for the defending of Ukrainian citizens and realization of their interests, provision of European standards of life for each person

The aim of the article is to point out main issues of interaction between the state and the institutions of the civil society in the terms of government reform and integration processes of Ukraine to the European Union. Well-developed civil society is the integral part of all democratic constitutional states of the world. Such institutions of the civil society include: voluntary public organizations and public movements as well as newly created parties while they are not involved into the mechanisms of authority implementation; independent mass-media; public opinion as the social institution; elections and referendums if they help to form and define public opinion and to defend group interests; elements of judicial and law-enforcement systems which depend on the citizens (the jury, people's police detachments etc.)

The author analyzes the conceptual field of the exploration of civil society institutions, comparing scientific treatment with their definitions in the legal documents, determines its main features. On the example of state members of European Union examined are the models of interaction between the state and institutions of civil society. The best model is the one which shows cooperation between the state and institutions of civil society.

Persons who are the EU-citizens may found public organizations in any state-member of the EU. The only restriction in this field implemented by some states is the condition to involve specified quantity of the citizens of the state or people who have right for permanent residence in the state.

Conclusions: Having analyzed great number of scientific works by foreign and Ukrainian scientists, the author has come to the conclusion that ensuring of human rights, their true implementation is determined by 2 factors: institutions of civil society and constitutional state. Institutions of civil society encourage the independent activity of the citizens and free personal development which ensures the priority of the interests of the personality and society as a whole in their interrelations with the state. Constitutional state which ensures the priority of the law and grants human rights and freedoms to its citizens is the indisputable condition for the functioning of civil society institutions.

Key words: cooperation, non-governmental organizations, society, voluntary organizations, social movements, parties, dialogue.